

GIDS VOOR DE LAATSTE DAGEN

‘Hier is de wereld.
Er zullen prachtige en verschrikkelijke dingen
gebeuren.
Wees niet bang.’

(Frederick Buechner)

‘Als ik wist dat morgen het einde van de wereld kwam,
zou ik vandaag nog een appelboom planten!’

(toegeschreven aan Maarten Luther,
voor het eerst genoemd in 1944)

Reinier Sonneveld

GIDS VOOR DE LAATSTE DAGEN

Geloven is hopen

Buijten & Schipperheijn Motief – Amsterdam

© 2018 Reinier Sonneveld, www.reiniersonneveld.nl

Omslagontwerp: Erik Houwer, Gouda

De uitgever heeft zijn uiterste best gedaan uitsluitend rechtenvrije foto's te gebruiken. Mocht u toch menen enige rechten te kunnen doen gelden, meldt u dit dan bij de uitgever.

ISBN 978-90-5881-987-1

INHOUD

7. **De toekomst aankijken** 6
Zeven redenen waarom we hopen 18
6. **Groeien wordt woekeren** 22
Zeven spannende ontwikkelingen in de komende jaren 37
5. **Beschermen wordt verstikken** 40
Zeven redenen waarom je wél iets te verbergen hebt 54
4. **Als we goden worden** 59

Het verhaal van Duifje in Sodom 72
3. **De God die liefde is** 86
Zeven innovaties van het christendom 100
2. **Jezus als eenpersoonsparadijs** 104

Het verhaal van Jezus' toelatingsexamen 116
1. **Beelden voor het einde** 130
Zeven vragen over de hel 144
- o. **Leven in de laatste dagen** 152
Zeven woorden voor het einde 167

Epiloog 'Maar dat is niet deze dag...' 170
Zeven keer het laatste oordeel nu al 175

Tien gesprekken over onze laatste dagen 179

7

DE TOEKOMST AANKIJKEN

Er was eens een jongen die op de geiten moest passen. Als hij in de verte een wolf zag naderen, moest hij zijn vader waarschuwen, die dan met enkele dorpelingen het beest zou komen verjagen. Maar de jongen verveelde zich en riep, zonder dat er iets te zien was: ‘Wolf!’ Zijn vader greep een knuppel, alarmeerde zijn burenen, en ze renden naar het open veld naast het dorp.

De jongen rolde om van het lachen. De burenen en de vader mopperden en dropen af. Zo ging het nog tweemaal. Telkens vond de zoon het hilarisch als hij ze met rode hoofden zag komen aanrennen. ‘Die zoon van jou...’, klaagden de burenen tegen de vader. ‘Wij komen niet meer. We hebben wel wat beters te doen dan als vermaak te dienen...’

De vader begreep het. Toen kwam er echt een wolf aan. De jongen slikte, zette grote ogen op en krijste in paniek: ‘Een wolf, een wolf! Deze is keer is het echt!’

Maar niemand geloofde hem. Toen de avond viel, en de jongen nog niet terug was, ging de vader kijken. Alles wat hij vond was de strooi- en hoed van zijn zoon.

Het einde van de wereld is aantrekkelijk

Dit is een van de bekendste fabels van Aisopos, een Griekse dichter uit de zesde eeuw v.Chr. De Engelse uitdrukking *to cry wolf* herinnert er nog aan. Blijkbaar waren er in die tijd al veel onruststokers die voor niets alarm sloegen. Kijk tegenwoordig op internet en er zijn overal herdersjongens die ‘wolf’ roepen. Alles lijkt een probleem te

kunnen worden: zijn het niet gluten die levensgevaarlijk zijn, dan is het wel melk of vruchtensap, zelfs over zuiver water verschijnen alarmerende berichten.

De begrijpelijke reactie is in lijn met die van de vader en de dorpsgenoten: na een tijdje ben je afgestompt en je negeert het gros van het gewaarschuwd. Moderne mensen hebben niet drie keer tevergeefs naar een herdersjongen moeten rennen, maar zijn honderden keren geschrokken van een onheilstijding die toch weer meeviel. Het einde van de wereld, om maar eens wat groots te noemen, is al talloze keren voorspeld: Wikipedia somt met de 'List of dates predicted for apocalyptic events' tientallen mislukte profetieën op waar soms miljoenen mensen in geloofden.

Je verwacht dat moderne mensen nuchterder zijn, met hun hoge opleidingsniveau en meest seculiere leefomgeving ooit, maar de laatste decennia is de waanzin alleen maar toegenomen. Denk aan het verhaal dat een van de Mayakalenders zou eindigen op 21 december 2012, wat zou duiden op het einde van de wereld – en er gebeurde niets.

Het einde van de wereld is gekaapt door de gekkies. Op internet en in de boekhandels moet je, om uiteindelijk te belanden bij nuchtere feiten, jezelf eerst door een wildernis heen ploegen: teksten van samenzweringstheoretici, preppers ('prepareerders' die voorraden aanleggen om zich op de apocalyps voor te bereiden), religieuze fundamentalisten, doemprofeten, newagers en psychisch gestoorde. Het onderwerp is te groot. Onze hersenen zijn aangelegd om betrokken te zijn op een kleine cirkel van verwanten; als we denken over 'de mensheid' raakt ons primitieve brein oververhit.

Dat maakt het eenvoudig het onderwerp te misbruiken. Wie meer invloed wil, heeft hiermee de ultieme 'stok' om zijn of haar publiek in de gewenste richting te dreigen. De kerk heeft dat wel gedaan met de hel en inmiddels zijn er talloze lobbygroepen die dezelfde truc uithalen met hedendaagse 'hellen', zoals de opwarming van de aarde. Daarmee zeg ik nog niets over hoe waarschijnlijk dergelijke 'hellen' zijn, alleen dat angst de krachtigste manier is om publiek te werven.

Voor dat publiek is het einde van de wereld vervolgens het ultieme excuus voor luiheid, cynisme en egocentrisme. 'Alles gaat er toch aan – dan blijf ik gewoon doen wat ik doe. Beetje genieten, verder kan ik toch niks...' Dit lijkt me de belangrijkste aantrekkingskracht van eindtijdverhalen: we gebruiken ze, hoe paradoxaal ook, als kalmeringsmiddel. De idealen die ons onrustig maken en schuldgevoelens bezorgen, kunnen we daarmee gelukkig weer loslaten.

Het einde van de wereld lonkt. Duizenden romans, films en games vertellen erover. Telkens dreigt er een wereldramp en duikt er op het nippertje een held op; of we zijn na de ramp, in een postapocalyptisch landschap, en een klein groepje moet overleven. De uitgestrektheid van de ramp is een eenvoudige manier om je verhaal urgentie te geven, hoewel het effect vaak omgekeerd is. Als filmliefhebber heb ik menigmaal getergd naar het scherm geroepen: 'Nee, niet wéér een aarde die gered moet worden!' Het is een cliché geworden dat is uitgewerkt.

Daarmee kun je niet alleen verhalen aandikken, maar ook je eigen waarde. Het lijkt erop dat veel eindtijdprofeten zich onbetekenend

voelen en dat het dreigende einde van de wereld hun betekenis geeft. Even zijn ze zelf de held in die films. Door zich met zoiets groots te verbinden, voelen zij zich groter. Ze zijn iemand die z'n steak komt roosteren bij een brandend huis.

Wat Mosje kwam vertellen

En toch, het zou een keer raak kunnen zijn. Die herdersjongen waar- schuwde de vierde keer ook terecht.

Elie Wiesel, de Nobelprijswinnaar die in 2016 overleed, is een van de bekendste overlevenden van Auschwitz. Zijn autobiografie *Nacht* begint met een anekdote die doet denken aan de fabel van Aisopos, maar ditmaal waargebeurd.

Elie groeide op in Sighet, een dorpje in Roemenië. Als jongen kreeg hij daar les in de mystieke Joodse traditie van ene Mosje. Ze zagen el-kaar dagelijks en Elie raakte verknocht aan deze wijze man, hoe zon-derling en onhandig die ook was. Op een dag moesten alle buiten-

landse Joden zich melden, en Mosje was een buitenlandse Jood. ‘Ze werden door Hongaarse politieagenten in veewagens gedreven en huilden zachtjes. Wij stonden op het perron en huilden ook.’ Maar na enige maanden raakten ze in het vergeetboek. Men nam aan dat ze elders tewerkgesteld waren en ‘min of meer tevreden waren met hun lot’. Alles ging weer zijn gewone gang.

Totdat Mosje plotseling op de stoep van de synagoge zat. Hij vertelde dat ze naar Polen waren getransporteerd, daar uit moesten stappen en grote kuilen hadden moeten graven. De Gestapo had hen vervolgens een voor een doodgeschoten. Alleen hij, Mosje, had weten te ontsnappen: hij was in zijn been geraakt en ze dachten dat hij dood was.

‘Dag en nacht ging hij van het ene Joodse huis naar het andere en vertelde het verhaal van het meisje Malka, dat drie dagen stervende was geweest, en het verhaal van Tobie, de kleermaker, die smeekte dat hij eerder dan zijn zoons gedood zou worden en... Maar de mensen weigerden niet alleen zijn verhalen te geloven, ze wilden er niet eens naar luisteren.’ Ze dachten dat hij medelijden wilde wekken, dat hij een fantast was, dat hij krankzinnig was geworden. ‘En hij, hij huilde. “Joden, luister toch naar mij. Dat is alles wat ik van jullie vraag. Geen geld, geen medelijden. Alleen dat jullie naar me luisteren”, riep hij in de synagoge.’

Ook Elie geloofde hem niet en vroeg hem op een avond waarom hij eigenlijk zo graag geloofd wilde worden. ‘Je begrijpt het niet’, zei hij wanhopig, ‘jij kunt het niet begrijpen. Ik ben gered, door een wonder. Ik ben erin geslaagd weer terug te komen. Wat heeft mij de kracht gegeven? Ik wilde terug naar Sighet om jullie over mijn dood te vertellen, zodat jullie maatregelen kunnen nemen nu het nog kan. Leven? Ik geef er niet meer om. Ik ben alleen. Maar ik wilde terugkomen om jullie te waarschuwen. En nu wil niemand naar me luisteren...’

Dat was eind 1942. Het leven ging zijn gangetje, tot het voorjaar van 1944. Het was een prachtige lente, met verlovingen, bruiloften en geboortes. Mensen twijfelden er openlijk aan of Hitler hen wel wilde uitroeien. Zelfs Mosje had er het zwijgen toe gedaan, hij die toch ver-

noemd was naar de grote Mozes die zijn volk had bevrijd – hij meed de blikken van anderen.

Toen begonnen er geruchten door te dringen dat elders in het land razzia's plaatsvonden. De dorpingen bleven optimistisch. Drie dagen later rolden de Duitse tanks het dorp binnen. De Joden bleven vriendelijk en beleefd. Een officier die een kamer betrok bij de familie Kahn, gaf hun als dank een doos chocolaatjes. 'Zie je nu wel?', sprak men, 'wat hadden we gezegd? Dat zijn ze nu, jullie Duitsers. Hoe denken jullie er nu over? Waar is die beruchte wreedheid van ze?'

Pesach kwam, de Joodse leiders werden opgepakt. Mosje rende naar Elies vader: 'Ik heb u gewaarschuwd', zei hij alleen en hij verdween. Binnen enkele weken werden alle Joden in een getto geplaatst. Men bleef opgetogen: algemeen werd aangenomen dat dit het was, dat ze hier tot het einde van de oorlog zouden blijven. Na enkele maanden werden alle bewoners bij elkaar gedreven en volgde de algehele deportatie, waarbij Elie uiteindelijk een van de weinige overlevenden was.

Wij zijn kwetsbaar als mensen

We sluiten ons terecht af van de vele dwaze herdersjongens. Maar een van die herdersjongens kan een Mosje zijn.

Wat ik bedoel is dat we als mensen kwetsbaarheden hebben waar ook betrouwbare deskundigen op wijzen. De stijging van de zeespiegel is het bekendste voorbeeld, en er is een groeiende groep wetenschappers die zich zorgen maken over genetische manipulatie, nanotechnologie en kunstmatige intelligentie. Het meest mediagenieke symbool van hun zorg is de zogeheten Doemdagklok: een klok die middernacht nadert naarmate een groep experts de toestand van de aarde dichter bij totale vernietiging ziet komen. Sinds de jaren negentig kruipt de grote wijzer naar boven en sinds 25 januari 2018 staat de Doemdagklok op 2 voor 12 – slechts een keer eerder is de toestand even kritiek geweest, 65 jaar geleden, in 1953, toen net de eerste waterstofbommen waren getest, het meest vernietigende wapen dat de mensheid ooit heeft ontwikkeld.